

การเข้าใจพุทธทำนายเรื่อง “พรหมจรรย์ไม่ตั้งอยู่นาน”

กับปัญหาการบวชภิกษุณีในสังคมไทย

Understanding the Buddha's Prophecy regarding
“Brahmacarya will not last long” and the Problem of
Bhikkhuni Ordination in Thai Society

ไพบรินทร์ กะทิพมราช*

Pairin Katipommarat

บทคัดย่อ

ในเบื้องต้นบทความนี้จะแสดงให้เห็นลักษณะและข้อบกพร่องของการนำพุทธทำนายเรื่อง “พรหมจรรย์ไม่ตั้งอยู่นาน” ซึ่งเป็นข้อความที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก มาใช้เป็นข้ออ้างหนึ่งในการถกเถียงปัญหาการบวชภิกษุณีในสังคมไทย ของทั้งฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการบวชภิกษุณีซึ่งเชื่อว่าพุทธทำนายนี้เป็นพุทธพจน์แท้ และฝ่ายที่เห็นด้วยกับการบวชภิกษุณีที่พยายามปฏิเสธว่าพุทธทำนายนี้ไม่ใช่พุทธพจน์แท้ ต่อจากนั้นผู้เขียนจะได้เสนอแนวทางการเข้าใจพุทธทำนายดังกล่าวนี้เสียใหม่ ภายใต้การเข้าใจอย่างใหม่นี้ พุทธทำนายจะดำรงอยู่ในฐานะคำเตือน ดังนั้น ถึงแม้ยอมรับว่าข้อความพุทธทำนายนี้เป็นพุทธพจน์แท้ ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการบวชภิกษุณีก็จะไม่สามารถนำพุทธทำนายนี้ไปใช้เป็นข้ออ้างเพื่อไม่ให้มีการบวชภิกษุณีได้อีกต่อไป

คำสำคัญ: พุทธทำนาย; พระไตรปิฎก; ภิกษุณี

---

* อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Abstract

Initially, this paper aims to expose the faults and weaknesses of the often cited Buddha's Prophecy "Brahmacarya will not last long", which appears in the Tipitaka, as one argument against bhikkhuni ordination in Thai society. Basically, there are two groups-the pro-bhikkhuni group and the anti-bhikkhuni group. The anti-bhikkhuni group does not agree with the ordination of bhikkhunis and claims the prophecy to be genuine. The opposing group, the pro-bhikkhuni group, supports the ordination of bhikkhunis and claims the prophecy to be ungenune. Moreover, I propose a new understanding of this contested passage. With this new view, the Buddha's word will be understood as a warning. Therefore, even though the prophecy is genuine it can no longer be used by the anti-bhikkhuni group in their argument against bhikkhuni ordination.

Keywords: Buddha's prophecy; Tripitaka; Bhikkhuni

บทนำ

เมื่อกล่าวถึงปัญหาเรื่องการบวชภิกษุณีในสังคมพุทธแบบไทยที่นับถือนิกายเถรวาทเป็นกระแสหลัก เราจะพบว่ามิตัศนะที่มีต่อปัญหานี้แบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายที่สนับสนุนที่จะให้มีการบวชภิกษุณี และอีกฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยที่จะให้มีการบวชภิกษุณี แล้วหากถามต่อไปถึงเหตุผลที่ทั้งสองฝ่ายหยิบยกขึ้นมาเป็นหลักฐานหรือข้ออ้างเพื่อสนับสนุนทัศนะของตน ข้ออ้างหนึ่งในจำนวนหลายๆ ข้ออ้างที่เรา มักจะได้ยินอยู่บ่อยครั้งคือ ข้ออ้างเรื่องพุทธทำนายที่ว่าถ้าหากผู้หญิงได้บวชเป็นภิกษุณีแล้วจะทำให้อายุของพุทธศาสนาสั้นลง พุทธทำนายเรื่อง "พรหมจรรย์ไม่ตั้งอยู่นาน" ที่ว่านี้มีปรากฏอยู่ในพระวินัยปิฎก เล่าว่าครั้งนั้นพระพุทธรองค์มีพระดำรัสกับพระอานนท์ ความว่า

ดูกรอานนท์ ก็ถ้าสตรีจักไม่ได้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว พรหมจรรย์จักตั้งอยู่ได้นาน สัทธรรมจะพึงตั้งอยู่ได้ตลอดพันปี ก็เพราะสตรีออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว บัดนี้พรหมจรรย์จักไม่ตั้งอยู่ได้นาน สัทธรรมจักตั้งอยู่ได้เพียง 500 ปีเท่านั้น ดูกรอานนท์ สตรีได้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยใด ธรรมวินัยนั้นเป็นพรหมจรรย์ไม่ตั้งอยู่ได้นาน เปรียบเหมือนตระกูลเหล่าใดเหล่าหนึ่งที่มีหญิงมาก มีชายน้อย ตระกูลเหล่านั้นถูกพวกโจรผู้ลักทรัพย์กำจัดได้ง่าย อีกประการหนึ่ง เปรียบเหมือนหนอนขยอกที่ลงในนาข้าวสาลีที่สมบุรณ์ นาข้าวสาลีนั้นไม่ตั้งอยู่ได้นาน อีกประการหนึ่ง เปรียบเหมือนเปลี้ยที่ลงในไร่อ้อยที่สมบุรณ์ ไร่อ้อยนั้นไม่ตั้งอยู่ได้นาน ดูกรอานนท์ บุรุษกันทำนบแห่งสระใหญ่ไว้ก่อน เพื่อไม่ให้น้ำไหลไป แม้อันใดเราบัญญัติคฤธรรม 8 ประการแกภิกษุณี เพื่อไม่ให้ภิกษุณีละเมิดตลอดชีวิต ฉะนั้นเหมือนกัน (พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่มที่ 7, 2521: 258-259)

ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการบวชภิกษุณีได้หยิบยกข้อความข้างต้นนี้ขึ้นมาเพื่อใช้เป็นข้ออ้างสนับสนุนข้อสรุปว่าทำไมจึงไม่ควรให้มีการบวชภิกษุณี โดยพยายามอธิบายว่าจากข้อความนี้จะเห็นได้ชัดว่าจริงๆ แล้วพระพุทธองค์ไม่ประสงค์จะให้สตรีได้บวชในพุทธศาสนา ด้วยเหตุว่าถ้าบวชแล้วจะทำให้อายุพุทธศาสนาลั่นลงจนทำให้พระองค์ต้องทรงบัญญัติข้อปฏิบัติอันยิ่งยวด (คฤธรรม 8) ไว้ให้ภิกษุณีถือปฏิบัติ มีนัยยะเป็นการคุมกำเนิดภิกษุณีไปในตัว (ทองย้อย แสงสินชัย และชานาญ นินคารัตน์, 2544: 52-53)

ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งที่สนับสนุนการบวชภิกษุณีก็ได้โต้แย้งข้ออ้างดังกล่าวด้วยข้ออ้างอีกชุดหนึ่ง สรุปสาระสำคัญได้ว่าข้อความที่ยกมานั้นไม่ใช่พุทธพจน์ที่แท้จริง หากแต่เป็นข้อความที่เกิดจากอคติของผู้บันทึกในยุคนั้นที่มีต่อสตรี พร้อม

กันนั้นก็ได้พยายามอ้างการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์เพื่อให้เห็นว่า ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ไม่เป็นไปตามข้อความที่อีกฝ่ายอ้างว่าเป็นพุทธทำนาย ดังนั้นข้อความนี้จึงไม่อาจเป็นพุทธพจน์ที่แท้จริงได้ ขอให้พิจารณาความเห็นของ ภิกษุณีธัมมันทา (ขณะนั้นยังเป็นสามเณรี) ดังต่อไปนี้

โชคดีที่ขณะนี้ พ.ศ. 2544 แล้ว ห่างจากเวลาที่บันทึก มาหลายพันปี และเราก็อยู่ในฐานะที่จะตัดสินได้ชัดเจนว่า คำพูด ดังกล่าวเกิดขึ้นด้วยอคติที่มีต่อเพศหญิง ทั้งยังไม่สอดคล้องกับ หลักการของพุทธศาสนาอีกด้วย เราได้ศึกษาข้อมูลทาง ประวัติศาสตร์ ในความเป็นไปของคณะสงฆ์ทั้งสองฝ่ายใน อินเดียว่าเจริญรุ่งเรืองควบคู่กันไป ในสมัยของพระเจ้าอโศก มหาราชประมาณ พ.ศ. 300 เมื่อพระนางสังฆมิตตาเถรี และคณะ ภิกษุสงฆ์เดินทางไปศรีลังกา เพื่อประดิษฐานภิกษุณีสงฆ์ที่นั่น และคณะภิกษุณีสงฆ์ก็ได้รับการอุปถัมภ์จากสถาบันกษัตริย์ รุ่งเรืองต่อไปนับพันปี

ในประเทศอินเดียเองนั้นมีหลักฐานทั้งทาง ประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่แสดงว่าภิกษุณีสงฆ์มีอยู่จนถึง พุทธศตวรรษที่ 15-16 ยกตัวอย่างเช่น ศิลจารึกที่พบที่พุทธคยา...

มีประเด็น 2 ประเด็นที่เราควรแก่การสนใจในตอนนี ประเด็นแรกคือปัจจุบันเราได้ดำเนินมาจนถึง พ.ศ. 2544 แล้ว พุทธศาสนายังคงรุ่งเรืองอยู่ ไม่เฉพาะในตะวันออกแต่ยังไป เจริญในตะวันตกอีกด้วย ประเด็นที่สองให้สังเกตว่าเวลาที่คณะ ภิกษุณีสงฆ์สิ้นไป ทั้งในอินเดียและศรีลังกานั้น คณะสงฆ์สูญสิ้น ไปพร้อมๆ กันทั้งสองฝ่าย พิสูจน์ให้เห็นว่า พุทธทำนายที่ว่าเมื่อ รับผู้หญิงเข้ามาในคณะสงฆ์แล้วพระศาสนาจะยืนยาวเพียง 500 ปี เกิดจากอคติของผู้บันทึก และพยายามหาความหนักแน่น โดย การอ้างว่าเป็นพุทธทำนาย (สามเณรีธัมมันทา, 2544: 121-124)

จากจุดแยกของทัศนะที่สลับข้างทั้งสองฝ่าย คือ ทัศนะที่บอกว่า “ใช้พุทธพจน์อย่างแน่นอน” และ “ไม่ใช่พุทธพจน์อย่างแน่นอน” เมื่อนำมาเป็นจุดตั้งต้นของการพิจารณา เราจะเริ่มเห็นปัญหาที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น เมื่อต้องตัดสินว่าทัศนะไหนถูก (ระหว่างใช้พุทธพจน์กับไม่ใช่พุทธพจน์) แล้วก็ต้องผูกโยงเข้ากับเรื่องอื่นๆ คือ การตรวจสอบข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากต่อการหาข้อสรุปอันเป็นที่ยอมรับได้ของทั้งสองฝ่าย ในทัศนะของผู้เขียนค่อนข้างไม่เห็นด้วยกับท่าทีการปฏิเสธพุทธทำนายว่าไม่ใช่พุทธพจน์ของฝ่ายที่เห็นด้วยกับการบวชภิกษุณี ด้วยผู้เขียนคิดว่าเป็นการแก้ปัญหาที่ไม่ตรงจุด (อย่างไรนั้นจะได้แสดงให้เห็นต่อไป) หากเป็นแต่เพียงการเลี่ยงปัญหาโดยการโยนให้เป็นเรื่องอื่น (ข้อเท็จจริงเชิงประวัติศาสตร์) ที่ตรวจสอบได้ยากขึ้นไปอีก¹ สุดท้ายแล้วจึงรังแต่จะให้อาจารย์พอกพูนขึ้นและถูกแขวนไว้ให้เป็นปัญหาอยู่อย่างนั้น ด้วยเหตุที่ไม่สามารถหาข้อสรุปใดๆ ได้

ดังนั้นจากสถานการณ์ดังกล่าว ในบทความนี้ผู้เขียนจึงต้องการเสนอแนวทางการเข้าใจพุทธทำนายนี้เสียใหม่ โดยจะไม่อาศัยวิธีอธิบายเชิงประจักษ์ในทางประวัติศาสตร์มาร่วมด้วยแต่อย่างใด กล่าวคือตามแนวทางการเข้าใจอย่างใหม่นี้จะยังคงยอมรับว่าพุทธทำนายนี้เป็นพุทธพจน์ที่แท้จริง แต่อย่างไรก็ตามผู้เขียนจะพยายามแสดงให้เห็นต่อไปว่า ถึงแม้จะยอมรับว่าพุทธทำนายนี้เป็นพุทธพจน์แท้ เราก็จะไม่สามารถนำพุทธพจน์นี้ไปใช้เป็นข้ออ้างเพื่อไม่ให้มีการบวชภิกษุณีได้อีกต่อไป หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การอ้างเหตุผลเพื่อไม่ให้มีการบวชภิกษุณี (ของฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการบวชภิกษุณี) จะไม่สามารถตั้งอยู่บนพื้นฐานของการยอมรับพุทธทำนายว่าเป็นพุทธพจน์ที่แท้ได้

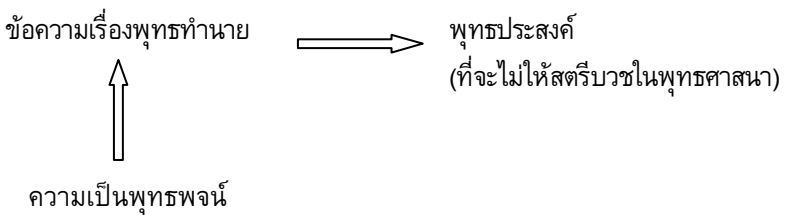
¹ แต่ทั้งนี้ผู้เขียนก็มีได้ปฏิเสธอย่างสิ้นเชิงต่อแนวความคิดที่ว่าในพระไตรปิฎกซึ่งมีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนานนั้นอาจมีทัศนะของคณาจารย์หรือคนรุ่นหลังที่ไม่ใช่พุทธพจน์เจือปนเข้ามาอยู่บ้าง ท่าทีของผู้เขียนเป็นแต่เพียงไม่ยอมให้ตัวตนสรุปหรือปฏิเสธข้อความในพระไตรปิฎกง่ายหรือเร็วจนเกินไปนัก เพียงข้อความนั้นๆ ไม่เข้ากับวิถีทางหรือสิ่งที่ตนต้องการอาจจะด้วยความตั้งใจหรือไม่ก็ตาม.

ด้วยจุดประสงค์ข้างต้นนี้ ผู้เขียนจะขอเริ่มการอภิปรายโดยการทำความเข้าใจโครงสร้างการอ้างเหตุผลของทั้งสองฝ่าย พร้อมกันนี้ก็จะได้พยายามชี้ให้เห็นถึงข้อสังเกตบางประการที่อาจจะเรียกได้ว่าเป็นจุดบกพร่องที่เกิดขึ้นตามมา ต่อจากนั้นจะได้เสนอแนวทางการเข้าใจพุทธทำนายนี้เสียใหม่ โดยหวังที่จะให้เป็นข้อเสนอหนึ่งซึ่งทุกๆ ฝ่ายอาจยอมรับร่วมกันได้

ลักษณะและข้อบกพร่องของการอ้างเหตุผล

เพื่อยืนยันหรือปฏิเสธ “ความเป็นพุทธพจน์” ของพุทธทำนาย

ปัญหาที่เรากำลังถกเถียงกันอยู่นี้เริ่มต้นจากฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการบวชภิกษุณีได้หยิบยกเอาข้อความในพระไตรปิฎกเรื่องพุทธทำนาย “พรมจรรย์ไม่ตั้งอยู่นาน” มาเป็นข้ออ้างเพื่อยืนยันพุทธประสงค์ว่าอันที่จริงแล้วพระพุทธรองค์ไม่ต้องการที่จะให้สตรีมาบวชในพุทธศาสนา หากพิจารณาให้ดีเราจะเห็นได้ว่าการอ้างเหตุผลของฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการบวชภิกษุณีดังกล่าวนี้ มีลักษณะเป็นการนำ “ข้อความเรื่องพุทธทำนาย” ซึ่งมีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกไปผูกโยงเข้ากับ “พุทธประสงค์” โดยการใช้ความน่าเชื่อถือหรือความศักดิ์สิทธิ์ของ “ความเป็นพุทธพจน์” มาเป็นสื่อกลางหรือตัวเชื่อมประสาน กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเป็นการนำ “ความเป็นพุทธพจน์” มาสนับสนุนหรือสร้างความน่าเชื่อถือให้ “ข้อความเรื่องพุทธทำนาย” เพื่อสรุปว่าพระพุทธรเจ้ามีพระประสงค์ต่อเรื่องนี้อย่างไร อาจเขียนเป็นแผนภาพเพื่อให้เห็นโครงสร้างการอ้างเหตุผลชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

ส่วนในฝ่ายที่สนับสนุนการบวชภิกษุณีก็ได้อ้างเหตุผลเพื่อโต้แย้งฝ่ายคัดค้านการบวชภิกษุณีเช่นเดียวกัน โดยอาศัยข้อเท็จจริงเชิงประวัติศาสตร์มา

อธิบายว่าข้อความพุทธทำนายที่ว่านี้ไม่ใช่พุทธพจน์ที่แท้จริง การปฏิเสธ “ความเป็นพุทธพจน์” เช่นนี้ก็เพื่อทำลายความน่าเชื่อถือของ “ข้อความเรื่องพุทธทำนาย” การอ้างเหตุผลของฝ่ายนี้จึงเป็นการแย้งที่ “ความเป็นพุทธพจน์” เป็นการตั้งคำถามใหม่ให้ต้องพิจารณา (คือคำถามที่ว่า “ข้อความที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกเรื่องพุทธทำนายเป็นพุทธพจน์ที่แท้จริงหรือไม่” ซึ่งฝ่ายนี้เองก็พยายามตอบแล้วว่า “ไม่ใช่”) เมื่อพุทธทำนายไม่ใช่พุทธพจน์ ในที่สุดข้อสรุปที่จะไม่ให้มีการบวชภิกษุณีซึ่งเชื่อกันว่าเป็น “พุทธประสงค์” ของพุทธทำนายนี้ก็จะพังทลายลงด้วยเช่นกัน

หากสังเกตโครงสร้างการอ้างเหตุผลข้างต้นให้ดี เราจะเห็นได้ว่า “ความเป็นพุทธพจน์” กับ “พุทธประสงค์” เป็นคนละส่วนกัน ดังนั้นอันที่จริงแล้วการยืนยันข้อความพุทธทำนายด้วยความเป็นพุทธพจน์จึงไม่จำเป็นที่จะต้องนำไปสู่ข้อสรุปที่ว่า พระพุทธเจ้ามีพระประสงค์ที่ไม่ต้องการให้สตรีมาบวชในพุทธศาสนาเสมอไป และก็เช่นเดียวกันในทางตรงข้าม การปฏิเสธข้อความพุทธทำนายก็ไม่ได้นำไปสู่ข้อสรุปว่า พระพุทธเจ้ามีพระประสงค์จะให้สตรีบวชในพุทธศาสนา ตรงนี้เราจึงอาจสรุปเป็นความเข้าใจเบื้องต้นร่วมกันได้ว่า “ความเป็นพุทธพจน์” นั้นจริงๆ แล้วมิได้เป็นตัวชี้บอกความเป็น “พุทธประสงค์” ว่าต้องเป็นอย่างนั้นอย่างนี้แต่อย่างใดเลย

ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงเห็นว่า การอ้างเหตุผลเพื่อโต้แย้งฝ่ายคัดค้านการบวชภิกษุณีของฝ่ายที่สนับสนุนให้มีการบวชภิกษุณีนั้นจึงยังเป็นวิธีการที่ไม่ตรงประเด็นดีนัก เพราะปัญหาที่แท้จริงก็ยังคงอยู่ กล่าวคือถ้าพุทธทำนายนี้ไม่ใช่พุทธพจน์จริงอย่างมากที่สุดฝ่ายสนับสนุนการบวชภิกษุณีก็พูดได้แต่เพียงว่า ข้อความนี้ไม่สามารถนำมากล่าวอ้างเพื่อไม่ให้มีการบวชภิกษุณีได้ ส่วนพุทธประสงค์เกี่ยวกับการบวชภิกษุณีนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ต้องนำเงื่อนไขอื่น ๆ มาประกอบการพิจารณาซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมากต่อการเข้าใจพุทธประสงค์ที่แท้จริง อีกทั้งนอกจากการโยนพุทธทำนายให้เป็นเรื่องข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์จะนำไปสู่ความยุ่งยากในการตรวจสอบแล้ว การด่วนปฏิเสธพุทธทำนายว่าไม่ใช่พุทธพจน์ไว้แล้วตั้งแต่ต้นอาจนำไปสู่การสูญเสียโอกาสเพื่อเข้าใจข้อพระธรรมคำสอนที่พระพุทธองค์ต้องการตกเตือนแก่พวกเราชาวพุทธก็เป็นได้

แต่อย่างไรก็ตามในกระบวนการอ้างเหตุผลของทั้งสองฝ่ายที่ดูเหมือนจะขัดแย้งกันและนำไปสู่ข้อสรุปที่ต่างกันเป็นคนละขั้วนั้น ก็ยังมีสิ่งหนึ่งที่เหมือนกันอยู่ กล่าวคือทั้งสองฝ่ายต่างยอมรับความเข้าใจพื้นฐาน (presupposition) ที่มีร่วมกันไว้ก่อนว่า “ข้อความพุทธทำนายนี้เป็นการแสดงพุทธประสงค์เพื่อไม่ให้เกิดการบวชภิกษุณี” เมื่อมีการยอมรับเช่นนี้ตามการตีความของฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการบวชภิกษุณี อีกฝ่ายหนึ่งที่สนับสนุนให้มีการบวชภิกษุณีจึงต้องออกมาปฏิเสธความเป็นพุทธพจน์ (โดยใช้ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์) ทั้งนี้ก็เพื่อไม่ให้อีกฝ่ายนำมาใช้เป็นข้ออ้างได้นั่นเอง

ข้อพิจารณาบางประการเกี่ยวกับเกณฑ์การวินิจฉัย “ความเป็นพุทธพจน์”

จากการอภิปรายที่ผ่านมาจนถึงตรงนี้ ดูเหมือนว่า “การเข้าใจพุทธทำนาย เรื่องพรหมจรรย์ไม่ต้องอยู่นาน” จะประกอบไปด้วย 2 ประเด็นปัญหาหลัก ได้แก่

1. ข้อความพุทธทำนายเป็นพุทธพจน์จริงหรือไม่
2. ข้อความพุทธทำนายมีพุทธประสงค์อย่างไร

เราจะเห็นได้ชัดว่าทั้งฝ่ายที่สนับสนุนและคัดค้านการบวชภิกษุณี จะมุ่งความสนใจของการถกเถียงไปที่ประเด็นแรกมากกว่า ส่วนประเด็นที่สองนั้นทั้งสองฝ่ายมีคำตอบที่ยอมรับร่วมกันอยู่ก่อนแล้วอย่างไม่กลางแกลงสงสัย (ว่าข้อความพุทธทำนายนี้เป็นการแสดงพุทธประสงค์เพื่อไม่ให้เกิดการบวชภิกษุณี) จึงไม่ต้องถกเถียงกันอีกต่อไป

ในประเด็นปัญหาข้อที่หนึ่ง การที่จะบอกว่าข้อความใดที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์เป็นพุทธพจน์หรือไม่เป็นพุทธพจน์ ในหลายๆ กรณีไม่ใช่สิ่งที่จะกระทำได้โดยง่ายและยิ่งแหล่งที่อยู่ของข้อความนั้นๆ เป็นพระไตรปิฎกซึ่งถือกันว่าเป็นแหล่งบันทึกพุทธวจนะที่น่าเชื่อถือที่สุดแล้ว การที่จะบอกว่าข้อความนั้นๆ เป็นพุทธพจน์หรือไม่ จึงเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณากันด้วยความรอบคอบและระมัดระวังอย่างยิ่ง แต่กระนั้นโดยหลักทั่วๆ ไป ผู้ศึกษาพุทธศาสนาอย่างเป็นวิชาการโดยส่วนใหญ่ก็น่าจะยอมรับร่วมกันได้ว่า ไม่ใช่ข้อความที่มีอยู่ในพระไตรปิฎกทั้งหมดที่จะเชื่อถือได้ว่า

เป็นพุทธพจน์แท้ และยิ่งในพระไตรปิฎกเองก็ได้ให้หลักในการวางท่าทีต่อตัวคัมภีร์ไว้แล้วด้วยเช่นเดียวกัน หลักการที่ว่านี้มีปรากฏอยู่ใน “กาลามสูตร” (พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่มที่ 20, 2521: 225-232) โดยเฉพาะข้อที่ 4 ท่านว่า “มาปิฎก สัมปทานน” คือ อย่ารับถือเอาด้วยเหตุที่ว่ามีอ้างในปิฎก คำว่าปิฎกในที่นี้ก็คือสิ่งที่เราเรียกว่าตำราหรือคัมภีร์นั่นเอง แต่การบอก “อย่ารับเอา” นี้มิได้ไม่ให้นำเข้าไปเกี่ยวข้องเสียเลย หากเป็นแต่เพียงการเตือนว่าสิ่งเหล่านี้ควรเข้าไปเกี่ยวข้องของอย่างใคร่ครวญ โดยการใช้สติปัญญา รู้จักหาสิ่งอันเป็นประโยชน์ รู้จักแยกส่วนที่เป็นแก่นออกจากเปลือก มิใช่ให้เชื่ออย่างชนิดสงสัยไม่ได้

เราจะเห็นได้ชัดว่า พุทธศาสนากำหนดท่าทีของพุทธศาสนิกชนที่ควรมีต่อตัวคัมภีร์ไว้อย่างไร ดังนั้นเราในฐานะพุทธศาสนิกชนจึงมีความชอบธรรมอย่างยิ่งต่อการสงสัยตัวบทในคัมภีร์หรือแม้แต่ในพระไตรปิฎกเอง แต่อย่างไรเสียการสงสัยนั้นต้องมีปัญญากำกับอยู่ด้วยเสมอ กล่าวคือมิใช่สงสัยอย่างไม่มีเหตุผล หรือเลือกที่จะสงสัยแต่สิ่งที่ไม่เข้ากับทิวจิตของตน และเลือกที่จะเชื่อในสิ่งที่เข้าได้กับทิวจิตของตน ซึ่งเป็นสิ่งที่ผิดกับหลักกาลามสูตรในข้อที่ 8 “มา ทิวฐินิซฆมานกฺขนกฺขนฺติยา” คืออย่ารับถือเอาเหตุเพราะมันเข้าได้กับทิวจิตของตนอีกเช่นเดียวกัน

เมื่อมีการถกเถียงกันว่าข้อความใดเป็นพุทธพจน์แท้หรือไม่ หลักเกณฑ์ที่นักวิชาการหรือฝ่ายต่างๆ มักนำมาใช้อาจมีด้วยกัน 2 ประการ คือ

1. หลักเกณฑ์เชิงข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เช่น การใช้หลักฐานทางโบราณคดี เป็นต้น
2. หลักเกณฑ์การสอดคล้องกับธรรมวินัยหรือเอื้อต่อการดับทุกข์หรือไม่อย่างไร

ในกรณีการเข้าใจพุทธทำนายอันเป็นประเด็นปัญหาหลักของการอภิปรายในบทความนี้ หลักเกณฑ์ข้อที่หนึ่งได้ถูกนำมาใช้โดยฝ่ายที่สนับสนุนให้มีการบวชภิกษุณี แล้วได้ข้อสรุปออกมาว่าพุทธทำนายนี้มีใช้พุทธพจน์แท้ หากแต่เป็นสิ่งที่เพิ่มเติมขึ้นมาภายหลัง ในทัศนะของผู้เขียนค่อนข้างไม่เห็นด้วยกับการใช้เกณฑ์นี้

(เฉพาะสำหรับกรณีพุทธทำนายนี้ ส่วนกรณีอื่นจะเห็นด้วยหรือไม่เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ต้องพิจารณาต่างหากเป็นกรณีไป) ด้วยเหตุว่าอาจมีข้อบกพร่องอยู่หลายประการ ดังที่ได้พยายามแสดงให้เห็นในหัวข้อที่ผ่านมา ส่วนหลักเกณฑ์ข้อที่สอง ในกรณีพุทธทำนายนี้ เท่าที่สืบค้นดูเหมือนว่าจะยังไม่มีผู้ใดเลยของทั้งสองฝ่าย ทั้งที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับการบวชภิกษุณีจะออกมาพิจารณากันอย่างจริงจัง

หลักเกณฑ์การสอดคล้องกับธรรมวินัยหรือเอื้อต่อการดับทุกข์หรือไม่ อันที่จริงพระพุทธองค์ได้ประทานไว้แล้วอย่างชัดเจน เป็นที่รู้จักกันดีในนามว่าหลัก “มหาปเทศสี่” (พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่มที่ 21, 2521: 195-197) กล่าวโดยสรุปถ้ามีผู้อ้างว่าได้ยินได้ฟังมาจาก

1. พระพุทธองค์ (พุทธาปเทศ)
2. พระสงฆ์ (สังฆาปเทศ)
3. พระเถระจำนวนมาก (สัมเพหุลัตเถราปเทศ)
4. พระเถระรูปใดรูปหนึ่ง (เอกกะเถราปเทศ)

ทั้ง 4 ข้อนี้ ในทุกกรณีต้องผ่านเกณฑ์การเทียบเคียงกับพระธรรมวินัยได้จึงจะน่าเชื่อได้ว่าเป็นข้อคำสอนของพระพุทธองค์ แม้แต่กรณีแรกซึ่งมีผู้อ้างว่าได้ยินได้ฟังมาหรือรับมาเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาค แต่หากเทียบเคียงกับพระธรรมวินัยไม่ได้ ก็ให้สรุปว่ามีใช้คำสอนของพระพุทธองค์ต้องถือว่า “บุคคลผู้นั้นรับมาผิด”

พุทธทาสภิกขุเป็นอีกท่านหนึ่งที่ได้ให้หลักเกณฑ์การพิจารณาความเป็นพุทธพจน์ไว้ ซึ่งผู้เขียนคิดว่าโดยเนื้อหาสาระแล้วก็ไม่ได้ต่างจากหลักมหาปเทศสี่ดังกล่าวแล้วนี่เลย เป็นแต่เพียงการนำมาอธิบายใหม่ด้วยภาษาที่เข้ายุคเข้าสมัยกับปัจจุบันเท่านั้น ท่านพุทธทาสได้เริ่มเปิดประเด็นโดยการกล่าวถึง การศึกษาตัวบทในพระไตรปิฎกเปรียบได้กับการขุดเพชร แล้วเครื่องมือในการขุดเพชรก็คือหลักกาลามสูตร พุทธศาสนิกชนควรยึดหลักกาลามสูตรไว้ให้มั่น “คำสอนทั้ง 10 ข้อนี้แหละเรียกว่าเสรีในการนับถือธรรมมาเป็นที่พึ่งของตน” (พุทธทาสภิกขุ, 2549: 13) และท่านยังได้บรรยายลักษณะของพระไตรปิฎกอันเป็นที่อยู่ของเพชรไว้อีกด้วยว่า

เพชรในพระไตรปิฎกนั้นมียู คือสิ่งที่จะดับทุกข์ได้ในฐานะที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนามีอยู่อย่างสมควรจะเรียกว่าเพชร แล้วแกมยังมีเครื่องมือสำหรับขุดเพชรในพระไตรปิฎกนั่นเอง มีหีบ มีลัง มีกล่อง มีผอบที่จะใส่เพชร ล้วนมีอยู่ในพระไตรปิฎก แม้กระทั่งกระสอบ หรือกระดาด หรือเชือกถักที่จะห่อหุ้มหีบหรือกล่องเหล่านั้น ขอให้รู้จักพระไตรปิฎกในลักษณะอย่างนี้ว่ามีเพชรอยู่ในพระไตรปิฎก มีเครื่องมือขุดอย่างครบถ้วน มีภาชนะสำหรับจะใส่และห่อหุ้ม อยู่อย่างครบถ้วน เห็นไหมว่าในพระไตรปิฎกนี้ ส่วนไหนเป็นอะไร อย่างไร เท่าไร เพียงไร จะได้อ้อเอาอย่างถูกต้อง ตรงตามที่จะควรจะทำเอา มิฉะนั้นกลัวว่า จะไปอ้อเอาผิดกระสอบห่อชั้นนอก ไม่เข้าถึง แม้แต่หีบที่ใส่เพชรไว้ แกมยังไม่มีเครื่องมือขุดหาเพชร แล้วจะหาเพชรได้ที่ไหน ฉะนั้นจึงขอร้องให้สนใจเรื่องนี้ให้มาก อย่าเพิ่งเข้าใจไปว่า เป็นเรื่องหยาบคาย รุนแรง จ้วงจาบพระไตรปิฎก แม้แต่ประการใดเลย (พุทธทาสภิกขุ, 2549: 22)

การที่มหาปเทสสี่แนะนำให้เรายึดหลัก 4 ประการโดยเทียบเคียงสอบสวนดูกับพระธรรมวินัยและการที่ท่านพุทธทาสแนะนำให้เราขุดเพชรในพระไตรปิฎกด้วยท่าทีของหลักกาลามสูตร ทั้งสองแนวทางโดยสาระสำคัญแล้วก็ล้วนแต่กำลังแนะนำให้เรามีท่าทีต่อข้อความในพระไตรปิฎกหรือที่มาแห่งความรู้อื่นใดที่อ้างว่าเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าหรือเป็นพุทธพจน์ด้วยความสงสัยอย่างใช้ปัญญา คือยังไม่เชื่อหรือปฏิบัติในทันที แต่ต้องนำมาเทียบเคียงดูว่าเข้ากับพระธรรมวินัยหรือคำสอนอันเป็นเพชรที่อยู่ในพระไตรปิฎกหรือไม่

คำสอนที่เรียกว่า “พระธรรมวินัย” ของพุทธศาสนามีอยู่มากมายแต่ทั้งหมดก็สามารถประมวลลงได้ที่เรื่องเดียวคือเรื่องของการดับทุกข์

พุทธศาสนาหรือพุทธธรรม คือระบบความรู้ที่ได้มาด้วยการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ระบบความรู้นี้อาจพูดถึงสิ่งต่างๆ มากมาย แต่ทั้งหมดก็สามารถประมวลลงที่เรื่องเดียวกัน คือเรื่องการดับทุกข์ในชีวิตมนุษย์ ในการชี้ให้เห็นว่าทุกข์คืออะไร ทุกข์มีสาเหตุมาจากไหน ถ้าประสงค์จะดับทุกข์ต้องปฏิบัติอะไรบ้าง พระพุทธเจ้าได้ทรงอธิบายให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติของมนุษย์กับสภาวะพื้นฐานที่สำคัญสามประการ คือ ความไม่เที่ยง ความเป็นสิ่งที่ไม่อาจตั้งมั่นคงที่อยู่ได้ตลอดไป และสภาวะที่มีอาจเรียกได้ว่าเป็นตัวตน เพราะบังคับให้เป็นอย่างนั้นอย่างนั้นไม่ได้ นอกจากสภาวะพื้นฐานสามประการนี้ ธรรมชาติของมนุษย์ยังสามารถอธิบายให้เห็นความสัมพันธ์กับกระบวนการอื่น ๆ อีกมากมาย กระบวนการเหล่านี้จะถูกบรรยายเอาไว้ภายใต้หลักธรรมเรื่องอื่นๆ ไป เช่น หลักปฏิจสมุปบาท หลักไตรวิภังค์ เป็นต้น หลักธรรมอันหลากหลายเหล่านี้ทรงแสดงเพื่อให้นักศึกษาได้ศึกษาสำหรับนำไปแก้ปัญหาคือความทุกข์ในชีวิต (สมภาร พรหมทา, 2548: 572-573)

กล่าวโดยสรุปตามหลัก “มหาปเทศสี่” และข้อเสนอเรื่อง “การขุดเพชรในพระไตรปิฎก” ของท่านพุทธทาส อันที่จริงก็คือการใช้หลักเกณฑ์การสอดคล้องกับธรรมวินัยหรือเอื้อต่อการดับทุกข์หรือไม่ อย่างไร ไปตรวจสอบข้อความในพระไตรปิฎกเพื่อตอบคำถามว่าข้อความนั้นๆ เป็นพุทธพจน์หรือไม่ เราจะพบได้ว่าหลายๆ ข้อความในพระไตรปิฎกไม่สอดคล้องกับเกณฑ์ที่ว่านี้ เช่นที่ท่านพุทธทาสได้ยกตัวอย่าง อาฏานาฏิยสูตร (**พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่มที่ 11, 2521: 173-185**) ซึ่งเป็นเรื่องที่บรรยายถึงเมืองยักษ์ จันทิมาสูตฺร และสุริยสูตร (**พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่มที่ 15, 2521: 71-72**) ซึ่งมีข้อความแล้วว่า “ราหูจับพระจันทร์เอาไว้ในปาก พระจันทร์ร้องให้พระพุทธเจ้าช่วย ราหูไต่ยีนก็ปล่อยแล้วไปบอกนายของตัว ถ้ามีฉนั้นศรัษะจะแตกเจ็ดเสี่ยง แมในสุริยสูตรก็มีเรื่องอย่างเดียวกันเพียงแต่ว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับพระอาทิตย์” (พุทธทาสภิกขุ, 2549: 3)

จะเห็นได้ว่าข้อความในพระสูตรดังกล่าว มิได้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย ไม่เป็นไปเพื่อการดับทุกข์หรือการคลายออกจากความยึดมั่นถือมั่นแต่อย่างใด ดังนั้น ด้วยเกณฑ์นี้จึงช่วยตัดสินได้ว่ามีความเป็นไปได้สูงที่ข้อความเหล่านี้จะไม่ใช่พุทธพจน์แท้ ซึ่งก็น่าจะเป็นที่ยอมรับของพุทธศาสนิกชนโดยส่วนใหญ่ได้อย่างไม่ยากเย็นมากนัก แต่สำหรับพุทธท่านายเรื่องพรหมจรรย์ไม่ตั้งอยู่นาน เมื่อพิจารณาด้วยเกณฑ์ดังกล่าวที่ว่านี้ ผู้เขียนคิดว่าไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะตัดสินให้เด็ดขาดลงไปว่าเป็นพุทธพจน์แท้หรือไม่ อย่างน้อยก็ไม่ง่ายที่จะให้เป็นที่ยอมรับร่วมกันได้เหมือนข้อความที่ท่านพุทธทาสภิกขุหยิบยกขึ้นมาเป็นตัวอย่าง

อันที่จริงหากพิจารณาให้ดี เราจะพบว่าเกณฑ์นี้เป็นเกณฑ์ที่มีได้ตรงไปตรงมา หากแต่ค่อนข้างยุ่งยากและซับซ้อนอยู่มากทีเดียว เพราะตามเกณฑ์นี้แล้ว การวินิจฉัยจะขึ้นอยู่กับ “ความเข้าใจ” ที่เรามีต่อข้อความนั้นๆว่าจะเข้าใจอย่างไร ซึ่งจะต้องผูกโยงเข้ากับการตีความของเราเอง ประเด็นความยุ่งยากจึงอยู่ที่ว่า เราจะตีความข้อความนั้นๆให้เข้าใจอย่างไรดี ถ้าเราตีความทำให้เกิดความเข้าใจที่มีแนวโน้มสอดคล้องกับพระธรรมวินัยหรือเป็นไปเพื่อการดับทุกข์ ข้อความนั้นๆก็จะเข้าเกณฑ์และมีแนวโน้มว่าจะยอมรับได้ว่าเป็นพุทธพจน์แท้ตามไปด้วย แต่ถ้าการตีความนั้นนำไปสู่การเข้าใจที่ไม่สอดคล้องกับพระธรรมวินัยหรือไม่เป็นไปเพื่อการดับทุกข์ ข้อความนั้นก็ไม่ใช่เกณฑ์นี้ สุดท้ายก็จะมีแนวโน้มถูกตัดสินได้ว่าไม่ใช่พุทธพจน์แท้ ดังนั้นตามเกณฑ์นี้แท้จริงแล้วก็คือการไปตัดสินวินิจฉัยที่ตัว “ความเข้าใจ” ที่เกิดจากการตีความอีกชั้นหนึ่ง ถ้าการตัดสินนั้นตั้งอยู่บนความเข้าใจที่ถูกต้องแม่นยำก็ไม่น่าจะมีปัญหาอะไร แต่ปัญหาจะเกิดขึ้นทันทีเมื่อการตัดสินนั้นไม่ตั้งอยู่บนความเข้าใจที่ถูกต้อง

ดังนั้นการตัดสินว่าข้อความใดเป็นพุทธพจน์หรือไม่จึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำด้วยความง่ายตายหรือด่วนสรุปเร็วจนเกินไปนัก แต่ต้องกระทำด้วยความระมัดระวังให้มากที่สุด โดยการพิจารณาให้รอบด้านที่สุดว่าเราเข้าใจข้อความนั้นอย่างถูกต้องแล้วหรือไม่ อย่างไร ในทางปฏิบัติอาจใช้วิธีพิจารณาไปทีละความเข้าใจว่ามีความเข้าใจใดที่มีแนวโน้มสอดคล้องกับพระธรรมวินัยหรือเป็นไปเพื่อการดับทุกข์

ถ้าสามารถที่จะอธิบายให้เป็นไปได้ ข้อความนั้นก็เข้าเกณฑ์ อย่างน้อยก็ในหนึ่งความเข้าใจ และเมื่อเป็นเช่นนี้ก็ น่าจะถือว่าเป็นพุทธพจน์ที่แท้ได้ และถ้าข้อความใดพิจารณาอย่างดีแล้วจนแน่ใจว่าไม่สามารถเข้าได้กับพระธรรมวินัยหรือไม่เป็นไปเพื่อการดับทุกข์ ข้อความนั้นก็ถือว่าไม่เข้าเกณฑ์และไม่เป็นพุทธพจน์แท้ ยิ่งถ้าเราช่วยกันพิจารณาหลาย ๆ คนด้วยจุดยืนร่วมกันคือเพื่อให้เกิดผลดีแก่พุทธศาสนาโดยส่วนรวมแล้ว เชื่อว่าความผิดพลาดต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ย่อมมีน้อยลงด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอหนึ่งต่อการเข้าใจพุทธทำนาย

จากการอภิปรายในประเด็นปัญหาว่า “ข้อความพุทธทำนายเป็นพุทธพจน์จริงหรือไม่” โดยเปลี่ยนเกณฑ์การพิจารณาเสียใหม่จากเกณฑ์ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์มาเป็นเกณฑ์เรื่องความเข้ากันได้กับพระธรรมวินัย ผลที่สุดแล้วจะพบว่าการถกเถียงก็ต้องลงมาสู่ประเด็นปัญหาว่า “ข้อความพุทธทำนายมีพุทธประสงค์อย่างไร” อยู่ดี ซึ่งเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับความเข้าใจโดยอาศัยการตีความของเรา ตรงนี้จะเห็นได้ว่าการพิจารณาด้วยเกณฑ์อย่างใหม่นี้ (เกณฑ์การเข้ากันได้กับพระธรรมวินัย) เมื่อเทียบกับเกณฑ์เดิม (เกณฑ์ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์) ที่ใช้กันอยู่นั้น ประเด็นปัญหาทั้งสอง (ข้อความพุทธทำนายเป็นพุทธพจน์จริงหรือไม่ กับมีพุทธประสงค์อย่างไร) ประการนี้ ที่แต่เดิมดูเหมือนจะแยกขาดจากกันได้ นั้น อันที่จริงแล้วคือเรื่องเดียวกัน กล่าวคือการจะบอกได้ว่าพุทธทำนายเป็นพุทธพจน์จริงหรือไม่ จำเป็นที่จะต้องเข้าใจก่อนว่าพุทธทำนายมีพุทธประสงค์อย่างไร ด้วยเหตุว่าตามเกณฑ์อย่างใหม่นี้ความเข้าใจเรื่อง “พุทธประสงค์” คือเงื่อนไขสำคัญต่อการกำหนด “ความเป็นพุทธพจน์” นั้นหมายความว่าถ้าหากเราสามารถตีความได้ว่าพุทธทำนายนี้ แสดงให้เห็นพุทธประสงค์ที่สอดคล้องกับพระธรรมวินัยหรือเป็นไปเพื่อการดับทุกข์ เราก็พอจะกล่าวได้ว่าพุทธทำนายคือพุทธพจน์แท้ แต่หากทำไม่ได้พุทธทำนายนี้ก็ไม้อาจเรียกได้ว่าเป็นพุทธพจน์แท้ ดังนั้นความเข้าใจเรื่องพุทธประสงค์จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหยิบยกขึ้นมาอภิปรายกันให้เข้าใจชัดเจนเสียก่อน มิฉะนั้นเกณฑ์เดิมที่ดูเหมือนจะทักทักกันว่าชัดเจนอยู่แล้ว จนเป็นที่ยอมรับร่วมกันได้ของทั้งสองฝ่าย (ว่า

พุทธทำนายแสดงให้เห็นพุทธประสงค์ว่าพระพุทธรองค์ไม่ต้องการให้มีการบวชภิกษุณี) ไม่เป็นปัญหาที่ต้องถกเถียงกันแต่อย่างใด

ในทัศนะของผู้เขียน สิ่งแรกที่เราจะต้องทำความเข้าใจกันก่อนคือการที่พระพุทธรองค์ตรัสว่า ถ้าสตรีได้บวชเป็นบรรพชิตในพระธรรมวินัยแล้ว สัทธรรมจักตั้งอยู่ได้เพียง 500 ปีนั้น เป็นไปได้หรือไม่ว่าพระพุทธรองค์มิได้ต้องการหมายความว่าอายุพุทธศาสนาจะเป็นเช่นนั้นจริงตามตัวอักษร หากแต่เป็นแค่คำอุปมาเพื่อแสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนาจะอายุสั้นลงมากเท่านั้น แต่ทว่าด้วยเหตุใดและทรงมีพระประสงค์อย่างไรจึงตรัสเช่นนั้น การจะตอบปัญหานี้ได้ ผู้เขียนคิดว่าการศึกษาความจำต้องอาศัยบริบทอื่นจากข้อความอื่น ๆ เข้ามาพิจารณาประกอบด้วย จะใช้แค่ข้อความเท่าที่ปรากฏหรือเฉพาะเท่าที่หยิบยกขึ้นมาไม่ได้

ถ้าหากพิจารณาให้ดีแล้ว ผู้เขียนคิดว่าเราอาจเห็นถึงพระปัญญาอันยิ่งใหญ่ของพระพุทธรองค์จากกรณีนี้ได้ กล่าวคือเป็นไปได้หรือไม่ว่าการที่พระองค์ตรัส (ค่อนข้างรุนแรง) เช่นนี้ เพราะพระองค์ทรงต้องการเตือนบางสิ่งแก่เรา ด้วยทรงเห็นเหตุที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต เพราะธรรมชาตินิสัยของบุรุษและสตรีที่ยอมตั้งดูดและครอบงำซึ่งกันและกัน ดังที่พระองค์ตรัสไว้ในที่อีกแห่งหนึ่ง (พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่มที่ 20, 2521: 2) ความว่า

ไม่มีรูป รส กลิ่น เสียง โผฏฐัพพะใดจะมัดใจบุรุษได้
เท่ากับ รูป รส กลิ่น เสียง โผฏฐัพพะแห่งสตรีเลย
ไม่มีรูป รส กลิ่น เสียง โผฏฐัพพะใดจะมัดใจสตรีได้
เท่ากับ รูป รส กลิ่น เสียง โผฏฐัพพะแห่งบุรุษเลย

การที่บุรุษหรือสตรีตัดสินใจมาบวชและเต็มใจสมาทานการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยของพุทธศาสนานั้น จุดมุ่งหมายสูงสุดก็เพื่อการพ้นออกไปเสียจากชีวิตที่เป็นทุกข์ หรือที่เรียกว่า “พระนิพพาน” นั้นเอง แต่เชื่อว่าทุกคนจะสามารถไปถึงจุดมุ่งหมายนี้ได้เหมือนกันหมด ตามหลักฐานเรื่องเล่าในพระไตรปิฎกยืนยันว่ามีภิกษุหรือภิกษุณีหลายท่านที่สามารถบำเพ็ญจนบรรลุเป็นพระอรหันต์ได้ แต่ก็ยังมีภิกษุ

ภิกษุณีอีกจำนวนไม่น้อยที่ยังไม่บรรลุจึงต้องพยายามบำเพ็ญความเพียร ฟีนิกิลีสที่นอนเนื่องอยู่ในจิตของตนเองต่อไป

การที่ภิกษุและภิกษุณีที่ยังไม่ได้รับรรลุคุณวิเศษใดๆ เหล่านี้ มีโอกาสอยู่ใกล้ชิดกัน ด้วยอำนาจของภิกษุจึงทำให้โอกาสที่ทั้งคู่จะเบื่อหน่ายและไม่สนใจประพฤติพรหมจรรย์ย่อมมีได้ง่าย ด้วยเหตุที่ทรงเล็งเห็นธรรมชาติของทั้งบุรุษและสตรีดังนี้แล้ว พระพุทธองค์จึงตรัสในเชิงทำนายเพื่อเป็นการเตือนเหล่าภิกษุและภิกษุณีให้จงระวังภิกษุในใจของตนให้ดี มิฉะนั้นแล้วการกระทำอันเป็นการล่วงละเมิดพระธรรมวินัยย่อมเกิดขึ้นได้ จนเป็นเหตุให้อายุของพระพุทธศาสนาล้นลงไปด้วย ซึ่งอันที่จริงพระพุทธองค์ก็ได้ตรัสเชิงทำนายในทำนองเดียวกันไว้ในที่อีกหลายแห่ง ตัวอย่างเช่นใน “อนาคตสูตร” (พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่มที่ 22, 2521: 108) มีความว่า

อีกประการหนึ่ง ในอนาคต ภิกษุทั้งหลายจักเป็นผู้อยู่คลุกคลีด้วยภิกษุณี นางสิกขมานา และสมณทูเทส เมื่อมีการคลุกคลีด้วยภิกษุณี นางสิกขมานาและสมณทูเทส ฟังหวังข้อนี้ได้ว่า เธอเหล่านั้นจักเป็นผู้ไม่ยินดีประพฤติพรหมจรรย์ จักต้องอาบัติเศร้าหมองบางอย่าง หรือจักบอกคืนสิกขาเวียนมาเพื่อเป็นคฤหัสถ์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภัยในอนาคตข้อที่ 4 นี้ ซึ่งยังไม่บังเกิดในบัดนี้ แต่จักบังเกิดในกาลต่อไป ภัยนั้นอันเธอทั้งหลาย ฟังรู้ไว้เฉพาะครั้นแล้วพึงพยายามเพื่อละภัยนั้น

เมื่อทั้งสองฝ่าย (เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับการบวชภิกษุณี) ทำความเข้าใจได้ตั้งนี้แล้ว พุทธทำนายที่ในตอนแรกดูเหมือนเป็นปัญหาจะกลับกลายเป็นสิ่งที่มีค่ายิ่ง คือเป็นพุทธดำรัสที่มีพระประสงค์จะตักเตือนแก่ทั้งภิกษุและภิกษุณีให้อยู่ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยความไม่ประมาทด้วยกันทั้งคู่ มิใช่เฉพาะฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นความรับผิดชอบที่ต้องมีต่อพระดำรัสเตือนเพื่อพยายามไม่ให้พุทธทำนายนั้นเป็นจริงจึงตกอยู่กับทั้งบุรุษ (ภิกษุ) และสตรี (ภิกษุณี) มิใช่หน้าที่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะ หากแต่เป็นสิ่งที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน ดังที่พระกัมพิละเคย

ทูลถามพระพุทธเจ้าว่า “อะไรหนอแลเป็นเหตุ เป็นปัจจัยเครื่องให้พระสังฆกรรมไม่ดำรงอยู่นานในเมื่อพระตถาคตปรินิพพานแล้ว” พระพุทธองค์ตรัสตอบว่า

ดูกรกิมพิละ เมื่อตถาคตปรินิพพานแล้ว พวกภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในศาสดา เป็นผู้ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในธรรม เป็นผู้ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในสงฆ์ เป็นผู้ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในสิกขา เป็นผู้ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงกันและกัน ดูกรกิมพิละ นี้แลเป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้พระสังฆกรรมไม่ดำรงอยู่นาน ในเมื่อตถาคตปรินิพพานแล้ว (พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่มที่ 22, 2521: 251)

บทสรุป

ภายใต้การเข้าใจอย่างใหม่นี้ เมื่อพุทธทำนายกลายเป็นคำเตือนซึ่งทั้งสองฝ่ายจะต้องตระหนักและรับผิดชอบร่วมกัน ฝ่ายที่คัดค้านการบวชภิกษุณีก็จะไม่สามารถนำพุทธทำนายนี้ไปใช้เป็นข้ออ้างเพื่อไม่ให้มีการบวชภิกษุณี ประหนึ่งว่าเธอเหล่านั้นต้องรับผิดชอบแต่เพียงฝ่ายเดียว เพียงเพราะเป็นผู้ที่มาทีหลังได้อีกต่อไป ฝ่ายที่เห็นด้วยกับการบวชภิกษุณีเองก็ต้องตระหนักให้มาก ถึงสิ่งที่อาจจะเกิดขึ้นตามพุทธทำนายด้วยความรับผิดชอบ มิใช่ปิดบังโดยการโยนให้กลายเป็นเรื่องเชิงข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ไปเสียตั้งแต่ต้น

การตีความพุทธทำนายตามแนวทางที่ได้นำเสนอนี้ ผู้เขียนเห็นว่าเป็นการตีความที่ทุกฝ่ายน่าจะยอมรับร่วมกันได้ว่า มีแนวโน้มไปในทางสอดคล้องกับพระธรรมวินัยหรือเป็นไปเพื่อการดับทุกข์ อีกทั้งน่าจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่พุทธศาสนาโดยส่วนรวมอีกด้วย ดังนั้นการพิจารณาตามเกณฑ์อย่างใหม่นี้ ในความเห็นของผู้เขียน น่าจะยอมรับได้ว่าพุทธทำนายเรื่อง “พระมหจรรย์ไม่ตั้งอยู่นาน” นี้เป็นพุทธพจน์แท้

บรรณานุกรม

- ทองย้อย แสงสินชัย และชานาญ นิสารัตน์. 2544. **ไขปริศนาปัญหาภิกษุณี**.
กรุงเทพฯ: สหธรรมมิก.
- ธัมมνήนทา, สามเณรี. 2544. **คุยกับพระเจ้าผู้หญิง**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:
พระอาทิตย์.
- พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่มที่ 7, 11, 15, 20, 21, 22 และ 23.**
2521. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- พุทธทาสภิกขุ. 2549. **ชุดเพชร**. นนทบุรี: อนุญา.
- สมภาร พรหมทา. 2548. **พุทธปรัชญา: มนุษย์ สังคม และปัญหาจริยธรรม**.
พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ศยาม.